

Tanárképzés a Bologna-szerkezetben

Az alapkérdés az, hogy az Európai Unió kötelezően írja-e elő az oktatásban bevezetésre kerülő változásokat? A korábbi állásfoglalásokból ismert, hogy a tagországok oktatási rendszerében senki nem ír elő kötelező változtatásokat, az oktatás fejlesztése, az európai igényhez való közelítése minden ország nemzeti ügye és érdeke.

Mely érdekek hívták elő a hazai törvényi változásokat?

Az EU versenyképessége javításának egyik akadály a munkaerő-mobilitás alacsony szintje, az oktatási rendszerek tagoltsága, összehasonlíthatatlansága. A versenyképesség javításának kényszere hívta életre a Bolognai Folyamatot. Az EU a jelenlegi évtized végére szeretne a világ vezető gazdaságává válni (Liszaboni Nyilatkozat). Ehhez a humán erőforráson keresztül vezet az út. Ez új kihívásokat jelent az oktatás, képzés számára, így új stratégiát igényel az európai felsőoktatástól is.

A magyar felsőoktatás e folyamatban – sok tekintetben – versenyhátrányban van. A hazai diplomák nehezen összehasonlíthatók az európai diplomákkal, a felsőoktatásunk indokolatlanul elaprózott és sokrétű, a követelményekről és azok teljesítéséről nem is beszélve. A megváltozott tudáspiaci környezet, a versenyképesség javítása a magyar felsőoktatás elemi érdeke. A nemzeti sajátosságok, az eddig elért kiemelkedő eredményeink megtartása mellett alkalmazkodnunk kell e versenypályán érvényes új szabályokhoz, mert ellenkező esetben végzett diplomásaink nem részesülhetnek az EU által felkínált előnyökből.

A Bolognai Folyamattal kapcsolatban sok a félreértés. A nyilatkozatban, a felsőoktatás érdekében megfogalmazott közös célok kialakításában részt vettek az egyes államok képviselői, az egyetemek, a munka világának és a hallgatóknak a képviselői is. A változásokat az EU nem kívülről kényszerítette rá az érdekeltekre, a tagországok a megvalósítás menetében és tartalmában maguk határoztak a Bologna-folyamat meghatározó elvei betartása mellett, ezek:

- a diplomák összehasonlíthatósága,
- a többlépcsős képzési szerkezet,
- az alapképzések és a szakirányú képzések szétválasztása,
- a kreditrendszer bevezetése,
- a hallgatói mobilitás biztosítása,

- az összemérhető követelményrendszer és az ezt szolgáló minőségbiztosítás megléte, mely minőséget minden országnak garantálnia kell.

Hosszú előkészítő munka, sok (olykor feleslegesen elhúzódozó) vita után, a kormányzat törvényi alapokra helyezte a Bolognai Folyamathoz való csatlakozást, amely mondhatjuk, paradigmaváltást jelent a hazai felsőoktatásban.

A Bologna-rendszerben a szakmai tanárképzés szerkezete, a képzési célokkal összhangban, a következőkre tagozódik:

1. Fsz szintű gyakorlati oktató (120 kredit): szakmák gyakorlati oktatása, bemeneti feltétel OKJ szakképesítés és szakmai gyakorlat.
2. BSc szintű szakoktató (210 kredit): „igényesebb szakmák” gyakorlati oktatása, bemeneti feltétel OKJ szakképesítés.
3. MA szintű szakmai tanárképzés (120 kredit): elméletigényes tantárgyak oktatása, szakképzés-pedagógia fejlesztése, bemeneti feltétel BSc szintű szakmai végzettség.
4. PhD képzés (180 kredit): tudományos utánpótlás szakképzés-pedagógia területén, bemeneti feltétel MA szintű szakmai tanári végzettség.

A szakmai pedagógusképzés is csak mesterszintű lehet, annyiban tér el a közismereti tanárképzéstől, hogy

- szakmai képzéshez kötődik (agrármérnök, közgazdász stb.),
- tantárgycsoportok tanítására készít fel (nem egyes tantárgyakra),
- átfogó szakmai képzettséget is nyújt, ami a hiteles gyakorlati tapasztalat alapja.

Eredmény lehet a nagyobb mobilitás a munkaerőpiacon. A szakmai területről az oktatásba juthatnak a gyakorlati tapasztalatok, az oktatásból a szakmai életbe (a munkahelyi képzésbe) juthatnak az oktatási (pedagógiai) tapasztalatok.

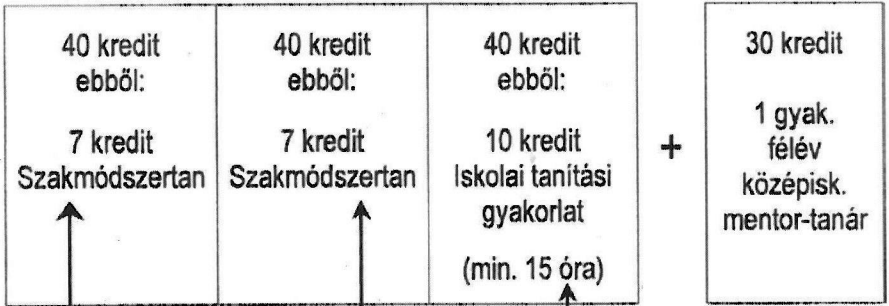
Leszögezhetjük, hogy a szakmai tanár, például az agrár mérnök-tanár mesterség alapvetően pedagógushivatás, tanári mesterség. A képzésében ezért elengedhetetlen a hallgatók pedagógiai nézeteinek kialakítása és szembesítése a közoktatás gyakorlatával. A nevelés-oktatás-képzés cél- és rendszerszemléletű értelmezése, a fiatalok és felnőttek tanulásának, nevelésének, oktatásának, képzésének sajátosságai, az iskolarendszerű és nyitott képzések szakképzés-didaktikája, a nevelés elveinek, filozófiájának és gyakorlatának kialakulása, a szakmai nevelés mai kihívásai. A szakképzés célja, szociális, kulturális és gazdasági jelentősége.

Az áttekinthetőséget segítő, a közismereti és szakmai tanárképzés struktúrája látható az 1. és 2. számú ábrán.

TANÁRKÉPZÉS

„Bologna – szerkezet”

MSc szint



BSc szint



Összesen:

A (fő) szak: 160 kr

B (mellék) szak: 90 kr

Ped./ pszichológia: 50 kr

Gyakorló félév: 30 kr

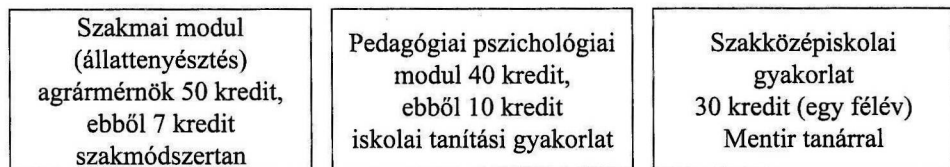
2. ábra

SZAKMAI TANÁRKÉPZÉS

Agrár mérnök-tanár képzés

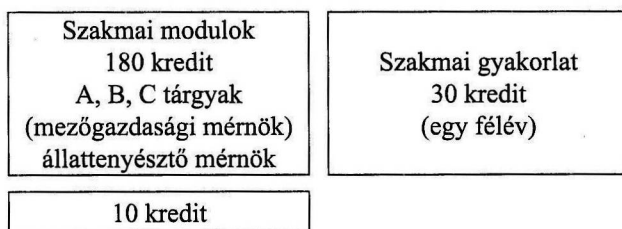
„Bologna-szerkezet”

Mesterszint (3+1 félév)



Szakedolgozat

Alapszint (6 + 1 félév)



Az agrár mérnök-tanár szakirányultása lehet:

- Okleveles agrár mérnök-tanár szak mezőgazdasági és élelmiszeripari gépészmérnök képzettséggel,
- Okleveles agrár mérnök-tanár szak gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök képzettséggel,
- Okleveles agrár mérnök-tanár szak informatikus és szakigazgatási agrármérnök képzettséggel,
- Okleveles agrár mérnök-tanár szak környezetgazdálkodási agrármérnök képzettséggel,
- Okleveles agrár mérnök-tanár szak természetvédelmi mérnök képzettséggel,
- Okleveles agrár mérnök-tanár szak vadgazdamérnök képzettséggel,
- Okleveles agrár mérnök-tanár szak állattenyésztő mérnök képzettséggel,
- Okleveles agrár mérnök-tanár szak mezőgazdasági mérnök képzettséggel,
- Okleveles agrár mérnök-tanár szak mezőgazdasági szakoktató képzettséggel,
- Okleveles agrár mérnök-tanár szak növénytermesztő mérnök képzettséggel,
- Okleveles agrár mérnök-tanár szak agrármérnök képzettséggel.

A bemenethez feltétel nélkül elfogadott alapszakok:

Korábbi szakok közül	Új szakok közül
Mérnök (főiskolai) az agrár képzési területről	BSc szakoktató
Mérnök (egyetemi) az agrár képzési területről	BSc és MSc mérnök az agrár képzési területről
Mérnök-tanár (főiskolai) az agrár képzési területről	

Az agrárképzési terület valamely alapképzési szakán szerzett szakképzettségre néhány példa: mezőgazdasági és élelmiszeripari gépészmérnök, gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök, informatikus és szakigazgatási agrármérnök, környezetgazdálkodási agrármérnök, természetvédelmi mérnök, vadgazdamérnök, állattenyésztő mérnök, mezőgazdasági mérnök, mezőgazdasági szakoktató, növénytermesztő mérnök.

Az alapképzési szakon, a BSc képzés szabadon választható tantárgyainak keretében teljesítendő, legalább 10 kredit értékű pedagógiai-pszichológiai, pályorientációs előképzés tartalma:

- a tanári mesterség, a nevelői és oktatói munka természete, az oktatás és a tanulás társadalmi, gazdasági szerepe,
- a tanári pályához szükséges kommunikációs képességek fejlesztése kiscsoportos keretek között,
- gyermek- és személyiségismeret megalapozása,
- az iskola kultúrtörténete, a gyermekkép és a nevelési eszmények, az intézményrendszer és az alternatív irányok változásai.
- a nevelés és oktatás alapkérdései, a hallgatók pedagógiai nézeteinek feltárása és elemzése kiscsoportos formában

A képzési idő félévekben: 3+1 félév

Az összegyűjtendő kreditek száma: 90+30 kredit

Az agrár mérnök-tanár képzés célja: Elméletileg megalapozott, alapos módszertani ismeretekkel és képességekkel rendelkező szaktanárok képzése a magyar szakképzés számára, akik aktív részesei a vidékfejlesztésnek, előmozdítják az elmaradt régiók felzárkóztatását, segítik az európai uniós oktatási rendszerhez való kapcsolódást, tevékenyen részt vesznek az iskolarendszerű és felnőttképzésben.

A szaktanári képesítés megszerzésére irányuló képzés a felsőfokú mezőgazdasági mérnökképzésre (BSc) alapozva, az iskolarendszerű és az iskolarendszeren kívüli középfokú, továbbá az akkreditált felsőfokú szakképzésben az elmélet-

igényes tantárgyak tanítására, a mezőgazdasági (agrár) szakoktatás területén a pedagógiai kutatási, tervezési és fejlesztési feladatokra készít fel, továbbá a szakképzési irányultságú tudományos minősítést (PhD) alapozza meg.

Az agrár mérnök tanár kompetenciái: A szaktanári hivatás gyakorlásához különféle személyiségvonások meglétére és szakmai felkészültségre van szükség. A kompetenciák, a felkészültség komponenseit, a tudást, az attitűdöket/nézeteket és a képességeket foglalják magukba. Az agrár mérnök tanár az általános tanári kompetenciákon kívül, mint:

- a tanuló személyiségfejlesztése,
- a tanulói közösségek alakítása, fejlesztése,
- a szaktudományi, szaktárgyi és tantervi tudás integrálása,
- a pedagógiai folyamatok tervezése,
- a tanulási folyamatok szervezése, irányítása,
- a pedagógiai folyamatok és tanulók értékelése,
- a szakmai együttműködés, kommunikáció,

az alábbi sajátos kompetenciákkal rendelkezzen:

a) A szakmai tudáselemek és a megszerzett ismeretek területén:

- a képesítésnek megfelelő szakmai elméleti képzés tudományos háttérének, technológiai alapjainak, munkaeszközeinek és eljárásainak ismerete,
- jártasság technológiai folyamatok, eszközeik tervezésében, megvalósításuk, kivitelezésük irányításában,
- a szakmai elméleti és gyakorlati technológiai fejlődés követése,
- a biztonságtechnika mérnöki szintű ismerete, képesség a helyi sajátosságoknak megfelelő fejlesztési tervek, rendszabályok, előírások kidolgozására, a dolgozók betanítására, begyakoroltatására és a felügyeletre,
- környezetkímélő technológiák alkalmazásában való jártasság,
- tájékozottság az elektronikus információszerzés, -tárolás és -közlés ismereiteiben, használatában.

b) A személyes adottságok és készségek területén:

- fejlett érzékenység a fiatalok és felnőtt tanulók, a munkatársak problémái iránt, képesség adekvát tanácsadásra, segítségnyújtásra, pozitív légkör alakítására,
- empátia, tolerancia és együttműködés a képzési hely (képző intézmény) minden munkatársával, a külső partnerekkel, a szülőkkel,
- a szakmai és szakmai kommunikációs igényesség, ennek sugárzása, erre való nevelés,
- a mérnöki szellemiségből eredő tárgyilagosság, higgadság és eredmény-irányultság,

- önmaga és mások objektív szakmai és emberi kritériumokon alapuló értékelése,
- belső igény és késztetés a szakmai, informatikai és pedagógiai fejlődés követésére a saját oktató- és nevelőmunkában,
- igény az önálló és közreműködő munkára a pedagógiai (elsősorban a képzésének megfelelő oktatás-módszertani, oktatástechnológiai, felnőtt-pedagógiai) kutatásban, fejlesztésben,
- intenzív érdeklődés a szakma elméleti és technológiai fejlődése iránt, céltudatos, tervszerű és állandó önfejlesztés.

c) A konkrét környezetben, tevékenységrendszerben való alkalmazás területén:

- a képzésnek megfelelő helyi képzési koncepciók, tantervek, középtávú és távlati fejlesztési programok kidolgozása a képzési hely (a képző intézmény) gazdasági, szociális, kulturális környezetének figyelembevételével,
- képesség a szakmai és közismereti képzés helyi igényeinek megfelelő fejlesztésére,
- a képzési hely (képző intézmény), valamint a gazdasági, munkaerő-piaci és társadalmi környezet közötti kapcsolat fejlesztése,
- az iskoláskorú és felnőtt tanulók tanulási képességeinek személyre szabott fejlesztése,
- felnőttek szakképzéséhez szükséges pszichológiai, andragógiai, metodikai alapok ismerete, biztos alkalmazása,
- a korszerű tanulás, információszerzés és -feldolgozás pedagógiai, pszichológiai alapjainak, módszereinek és eszközeinek ismerete, biztos alkalmazása,
- hatékony motiválás a munka, a szakma és a képzési hely (képző intézmény) iránt,
- képesség a képzési hely oktatásszervezési feladatainak ellátására,
- képesség a környezeti, a társadalmi és a gazdasági rendszerek szerves kapcsolatának feltárására, e kapcsolatok működési szabályainak az oktatással kapcsolatba hozására a fenntarthatóságra nevelés érdekében,
- képesség a környezetvédelmi szemlélet érvényesítésére, a fenntartható fejlődés érdekében az erőforrások hasznosítására való nevelésre, valamint a felhasználó és az értékteremtő folyamatok relatív egyensúlyának megértésére,
- a fenntarthatóság alapelveinek ismeretében képesség a szakterület gyakorlati tevékenységek tervezésére, szervezésére, ellenőrzésére, értékelésére,
- a korszerű agrár-környezetgazdálkodás szempontjainak figyelembevételével képesség a gyakorlati tevékenységek tervezésére, szervezésére, ellenőrzésére, értékelésére, a tanulói szemlélet formálására,

- széles ismeret az agrárgazdaság és a vidékfejlesztés összefüggéseiről, ezen ismeretek adaptálása adott kistérségre, településre, gazdasági egységre, mind tervezési, szervezési, mind gyakorlati teendők tekintetében.

Az agrár mérnök tanári szakképzettséghez kapcsolódó gyakorlati ismeretek sajátos követelményei:

- A mérnök tanári pálya megismerésére irányuló gyakorlatok: Pályaismereti, önismereti, konfliktuskezelési tréningek, mikrotanítások és elemzések az iskolai rendszerű és az iskolarendszeren kívüli szakképzési formákhoz kapcsolódva.
- Csoportos iskolai gyakorlat: Szakképzési (közoktatási vagy felnőttképző) intézményben hospitálás, továbbá vezetőtanár és felsőoktatási oktató folyamatos irányítása mellett legalább 15 tanóra önálló megtartása.
- Összefüggő egyéni iskolai gyakorlat (4. félévben): Szakképzési (közoktatási vagy felnőttképző) intézményben hospitálás, oktatási feladatok végzése (beleértve a tanórákon kívüli iskolai feladatok ellátását), a szakmai gyakorlatot bemutató és feldolgozó portfólió elkészítése, valamint a tanítást kísérő szeminárium elvégzése.

A mérnök tanárképzésben is lehetséges egy vagy két tanári szakképzettség megszerzése. Az egy tanári szakképzettség megszerzéséhez a mesterképzésbe való belépés feltétele a teljes kreditérték beszámításával figyelembe vehető szakok:

BSc és MSc mérnök az agrár képzési területről,
BSC mezőgazdasági szakoktató.

Továbbá a korábbi szakok közül a főiskolai/egyetemi szintű agrármérnök szakok esetében a kredit megállapítása alapjául szolgáló ismeretek – felsőoktatási törvényben meghatározott – összevetése alapján elismerhető kreditérték kerül beszámításra.

A hiányzó krediteket a mesterfokozat megszerzésére irányuló képzéssel párhuzamosan a felsőoktatási intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatában meghatározottak szerint kell megszerezni.

A két tanári szakképzettség megszerzésének feltétele: második szakképzettség az agrár mérnök tanári szakképzettséggel párhuzamosan vagy arra épülve szerzhető. Ilyen szakok lehetnek a teljesség igénye nélkül:

- környezettanár, a szakra való felvétel feltétele az agrármérnök képzési terület környezet és mezőgazdasági mérnöki terület alapképzési szakján, a tájrendező és kertépítő mérnök, erdőmérnök, földmérő és földrendező mérnök, gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök, környezetgazdálkodási agrármérnök, természetvédelmi mérnöki szakon szerzett alapképzés és szakképzettség,

- informatikatanár, a szakra való felvétel feltétele az agrármérnök képzési gépészmérnöki terület, agrár informatikus és szakigazgatási agrármérnök szakán szerzett alapképzés és szakképzés,
- biológiatanár, a szakra való felvétel feltétele az agrármérnök képzési terület környezet és mezőgazdasági mérnöki terület alapképzési szakján szerzett alapképzés és szakképzés,
- gazdasági agrármérnök tanár, a szakra való felvétel feltétele az agrármérnök képzési terület gazdaságtudományi agrármérnöki alapképzési szakján szerzett alapképzés és szakképzés.

Túlzás nélkül elmondható, hogy a fejlesztési feladatok a mai szakmai tanárképzésben, így az agrár mérnök-tanár képzésben is halmozottan jelentkeznek. A képzést egy új minőségi pályára kell állítani, amihez ismerni szükséges, hogy mi történik a szakképzés rendszerében, tartalmában, a foglalkoztatás, a munka világában.

Korunkban egyre inkább érzékelhető, hogy a szakmák jelentős köre, így az agrárszakmáké is, élettartamban, munkaerő-piaci elismertségben lényegesen rövidebb ciklusokkal jellemezhető, mint az egyén, a társadalom tagjainak munkaerő-piaci (aktív foglalkoztatás) ciklusa. Korábban a jelzett szakmák tartalma sok éven (emberöltőn) keresztül élt, a képzés erre, a hosszabb gyakorlatot is magában foglalva készített fel. Mára a szakmai ismeretek átalakultak, egy részük beépült a közismereti oktatásba (számítástechnika, informatika, környezetismeret, gazdasági ismeretek stb.), más részükre a technológia fejlődése, a szervezeti változás okán nincs is szükség. A szakmák tartalmának változása új igényeket (rugalmas, mobilitást biztosító tudást igényel) támaszt a szakképzés rendszerével szemben. A „gyorsuló idő” felgyorsította a szakmarendszer változását, és ez a tény kiköveteli a folyamatos képzés, az életen át tartó tanulás pedagógiai paradigmájának megjelenését.

Az előbbiekből következik, hogy a képzők képzésében (az agrár mérnök-tanár képzésben) is számolni kell a munkaerőpiac új igényeivel, az iskolák, a képzőhelyek által elvárt tanári kompetenciák és korszerű ismeretek kifejlesztésével. A tanárképzésben jelentkező új kihívásokat és feladatokat a gazdasági igények, a szakképzés fejlesztése érdekében kell újragondolni, ezért szükséges a mérnök-tanárképzés szervezetének és tartalmának újragondolása. Erre kötelez bennünket – nem többre – a Bologna-modell és a megvalósítása érdekében elfogadott törvény is.

HÚTH JÓZSEF